

ЗАКЛЮЧНЫ ЭТАП РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АЛІМПІАДЫ: аналіз вынікаў і парады

(X клас)

Водгук на мастацкі твор

Для водгуку ў X класе быў прапанаваны твор паводле апавядання «Агонь» (1943) Кузьмы Чорнага, 125-годдзе з дня нараджэння якога адзначаецца ў 2025 годзе.

Удзельнікі алімпіады дакладна вызначылі асноўную тэму твора — «чалавек на вайне». Гэта адна з галоўных тэм беларускай літаратуры, якая стварае шырокую панараму звязаных з ёю праблем: генацыду беларускага народа, ваенных злачынстваў і адказнасці за іх, маніпуляцый і падвойных стандартаў, сапраўднага і ўяўнага гуманізму, а таксама праблемы гістарычнай памяці, важнай для будучых пакаленняў. У апавяданні Кузьмы Чорнага ваенная тэма раскрываецца ў філасофскім аспекце. Вучні ўжо звярталіся да творчасці пісьменніка ў VII класе (аповесць «Насцечка») і ў IX класе (апавяданне «На пыльнай дарозе»), таму маюць пэўнае ўяўленне пра асаблівасці яго мастацкага стылю — адсутнасць гатовых высноў, псіхалагізм, які патрабуе актыўнага разумення і перажывання, сімвалічнасць вобразнай сістэмы.

Нездарма ў многіх водгуках пры аналізе апавядання лейтматывам гучалі словы самога Кузьмы Чорнага: «Чалавек — гэта цэлы свет». Пры вызначэнні ідэйнага зместу твора вучні не абмяжоўваліся сцвярджаннем, што вайна — гэта страшнае зло, але і разважалі пра тое, як цяжка застацца чалавекам у нечалавечых умовах, што значыць зрабіць выбар паміж «забіць» і «дапамагчы», «забыць» і «помніць».

Аналіз водгукаў паказаў, што пры асэнсаванні апавядання Кузьмы Чорнага вучні звярталіся да ўласнага чытацкага вопыту, рабілі цікавыя супастаўленні. Апавяданне напісана ў 1943 годзе, калі ў вайне яшчэ не назіралася відавочнага пералому. Аднак яно, як і іншыя творы таго перыяду, напрыклад, «Герой» П. Панчанкі, «Маці» А. Куляшова, «Мы вернемся» П. Глебкі і іншыя, — прасякнута духам гераізму і трагічнасцю, а таксама

вераю ў чалавека і Перамогу. Вобраз жанчыны з апавядання Кузьмы Чорнага выклікаў у памяці дзесяцікласнікаў старую Тэклію з «Незагойнай раны» В. Быкава, Ганну з «Вечара» А. Дударова, маці з верша В. Зуёнка «З вайны сустрэлі мацярку сыноў...». Спаленая з жывымі людзьмі вёска нагадвала падобныя вёскі з твораў «Я з вогненнай вёскі...» А. Адамовіча, Я. Брыля, У. Калесніка, «Гарыць, гарыць мая Лагойшчына» Н. Гілевіча, «Memento mori» Я. Брыля. Асабліва варта адзначыць трапінае выкарыстанне вучнямі вершаваных і праязічных цытат. Аўтары водгукаў у асноўным дакладна вызначылі сюжэткампазіцыйныя асаблівасці твора, вылучыўшы ў ім паслядоўна экспазіцыю (першыя чатыры абзацы), завязку (пяты — сёмы абзацы), развіццё дзеяння (частка, дзе змешчаны ўсе дыялогі), кульмінацыю і развязку (апошні абзац). Хаця ад такога варыянта падзелу маглі быць невялікія адхіленні, але яны заўсёды мелі абгрунтаванне.

Пераважная большасць удзельнікаў алімпіады адзначыла сімвалічнасць вобразнай сістэмы твора. Безыменныя героі — немец і жанчына — разгледжаны як вобразы-сімвалы дзвюх нацый, розных светапоглядных сістэм, а вобраз агню пашыраны да сімвала вайны і разбурэння, страху, пакут і жахаў, а таксама народнага гневу, які спапяліць ворагаў, што ступілі на нашу зямлю. Агонь у творы становіцца амаль жывой істотай: ён нібы прачынаецца (у пачатку апавядання «глеў жар»), падымае галаву («Агонь узнімаўся і браўся далей»), уздымаецца («Агонь стаў сцяной...»), рушыць на ворага («пажар даядае асмалкі»). У канцы тэксту апавядання забіты немец ляжыць, «асветлены пажарам». Важнасць гэтага вобраза падкрэсліў сам Кузьма Чорны, калі назваў так сваё апавяданне. Многія дзесяцікласнікі ўбачылі ў агні сімвал памяці, успомніўшы Вечны агонь ля помнікаў ахвярам Вялікай Айчыннай вайны.

Удзельнікі алімпіяды на высокім узроўні аналізавалі сродкі мастацкай выразнасці і давалі ім слухную інтэрпрэтацыю, што сведчыць пра ўдумлівае асэнсаванне імі тэксту твора. Напрыклад, пры характарыстыцы немца згадваліся эпітэты: «высокі», «худы», «танканосы», «брудны», «аброслы». Акрамя таго, адносна ўжытага ў творы некалькі разоў слова «прысутлены», якое фактычна становіцца найменнем гэтага персанажа, многія вучні патлумачылі, што яно пазначае непаўнату якасці, паказвае прыніжэнне героя, які ўспрыяльны для сябе час здольны выпрастацца і зноў пайсці забіваць. Таксама адзначалася, што антытэты — змаганне хмары і месяца, жару і холаду, агню і цемры — сімвалізуюць супрацьстаянне на вайне, а эпітэты «чорнае» (барвенне), «абкуродымленыя» (печы), «абгарэлыя» (слупы, трупы) ствараюць жахлівую карціну спаленай вёскі.

Выклікае цікавасць і сінтаксічны ўзровень твора. У экспазіцыі і завязцы пераважаюць

простыя сказы, у якіх часам сустракаецца анафара (напрыклад: «Вецер раздзьмухваў яго. Вецер пачаў шумець мацней»). Пісьменнік нібы стварае своеасаблівы «рэпартаж» з месца падзей, каб хутчэй перайсці да асноўнай часткі твора, у дыялогах якой заключаны асноўны сэнс. Тут сінтаксічныя асаблівасці змяняюцца: у маўленні жанчыны пераважаюць ключныя сказы і рытарычныя пытанні, а маўленне немца складаецца пераважна з простых двухсастаўных сказаў, якія запавольваюцца анафарами, шматзлучнікаваасцю, умаўчаннямі і аўтарскімі рэмаркамі. Ён нібы падбірае словы, у той час як жанчына не баіцца біць словам, а потым і каменем.

Неабходна адзначыць дастаткова высокі ўзровень моўнага афармлення водгукаў. Арфаграфічных і пунктуацыйных памылак было адносна мала, а пралікі пераважна звязаны з выкарыстаннем русізмаў і моўных штампаў. Вучнёўскія работы вызначаліся цэласнасцю задумы і традыцыйнасцю формы.

Комплексная работа

Заданне 1, разлічанае на праверку адной з найважнейшых лінгвістычных кампетэнцый — арфаграфічнай, паказала, што нават сярод вучняў, якія прайшлі адбор на заключны этап алімпіяды, значная частка дапускае памылкі такога тыпу. Прычым, як ні dziўна, найбольш праблемным для іх стала не слоўнікавае слова «ландшафт», якое 15 з 42 чалавек запісалі без літары «д», а слова «даследаванні», у якім суфікс *-ава-* не заўважылі на два чалавекі больш.

Паколькі першаснай прычынай памылковага напісання аддзеяслоўнага назоўніка была няправільная марфалагічная інтэрпрэтацыя, трэба прызнаць важнасць фарміравання ў вучняў сістэмнага марфалагічнага ўспрыняцця структуры слоў з выпрацоўкай прыватных прыёмаў іх праверкі. Напрыклад, для таго каб упэўніцца ў тым, з якім суфіксам — *-ва-* ці *-ава-* — трэба ўжываць той ці іншы дзеяслоў у форме інфінітыва або прошлага часу (і вытворныя ад яго словы), варта ўзяць яго ў адной з форм цяперашняга часу. Калі дзеяслоў захоўвае ў ёй суфікс *-ва-*, то з гэтым самым суфіксам ён будзе ўжывацца і ў інфінітыве (форме прошлага часу, аддзеяслоўным дэрываце), параўн.: *загад-ва-ю* — *загад-ва-ць*, *загад-ва-ў*, *загад-ва-нне*; *спраўдж-ва-ю* — *спраўдж-ва-ць*, *спраўдж-ва-ў*, *спраўдж-ва-нне*; *абмер-ва-ю* — *абмер-ва-ць*, *абмер-ва-ў*, *абмер-ва-нне*. Але калі ў форме цяперашняга часу аснова завяршаецца спалучэннем *-цj-*, то ў інфінітыве, формах прошлага часу і аддзеяслоўных назоўніках гэтаму спалучэнню будзе адпавядаць ужо суфікс *-ава-*, а не *-ва-*, параўнаем: *гандлюю* — *гандл-ява-ць*, *гандл-ява-ў* (не **гандль-ва-ць*, **гандль-ва-ў*);

арандую — *аранд-ава-ць*, *аранд-ава-ў*, *аранд-ава-нне* (не **аранд-ва-ць*, **аранд-ва-ў*, **аранд-ва-нне!*); *камандую* — *каманд-ава-ць*, *каманд-ава-ў*, *каманд-ава-нне* (не **каманд-ва-ць*, **каманд-ва-ў*, **каманд-ва-нне!*). Адпаведна, калі ў якасці формы цяперашняга часу мы ўжываем *даследую*, а не **даслед-ва-ю*, то правільным аддзеяслоўным назоўнікам можа быць толькі *даслед-ава-нне*.

Для паспяховага выканання задання 2 ад канкурсантаў патрабавалася ўпэўненая арыентацыя ў лексічнай семантыцы міжмоўных амонімаў (у суадносінах з рускай мовай). Выконваючы гэта заданне, ніводзін з вучняў не памыліўся ў выбары значэнняў для слоў «гарбуз» і «вяселле». Астатнія чатыры словы аказаліся праблемнымі для большай або меншай колькасці дзесяцікласнікаў. Найбольшую складанасць выклікала слова «бяспечны», якому шасцёра вучняў прыпісалі значэнне «які з лёгкасцю адносіцца да жыццёвых спраў і турбот; бесклапотны». Акрамя таго, пяць вучняў памылкова палічылі, што *лаяць* і ў беларускай мове азначае «падаваць адрывістыя гукі (пра сабаку)». У цэлым можна канстатаваць, што сітуацыя блізкароднаснага білінгвізму асабліва не ўплывае на лексічную кампетэнцыйнасць найбольш падрыхтаваных алімпіяднікаў. З другога боку, гэта не азначае, што для асноўнай большасці навучэнцаў школ, ліцэяў і гімназій праблема, звязаная з упэўненай арыентацыяй у сферы міжмоўных амонімаў, можа быць аднесена да неактуальных.

Традыцыйны тэст на фразеалагічную праблематыку (заданне 3) не толькі дазваляе вызначыць ступень начытанасці ўдзельнікаў алімпіяды, але і стымулюе іх да мэтанакіра-

ванай працы над пашырэннем фразеалагічнага слоўнікавага запасу. Нават калі вучань карыстаецца адпаведным слоўнікам, гэта застаецца важным і карысным. Па-першае, у фразеалагічным слоўніку кожная ўстойлівая адзінка суправаджаецца шэрагам ілюстрацый яе ўжывання, што робіць засваенне фразеалагізмаў больш арганічным. Па-другое, валоданне фразеалогіяй з'яўляецца адным з найважнейшых паказальнікаў высокай маўленчай культуры асобы.

Што ж паказалі вынікі выканання гэтага задання дзесяцікласнікамі? Перш за ўсё варта адзначыць, што ажно тры канкурсанты выканалі яго абсалютна бездакорна, што, улічваючы паказчыкі мінулых гадоў, заслугоўвае ўхвалення. Пры гэтым бяспрэчна пазітыўна можна адзначыць і вынікі адказаў па асобных фразеалагізмах. Так, выраз *як Піліп з канпель*, нягледзячы на абсалютна ўмоўны характар, якім характарызуецца прысутнасць уласнага імя ў яго структуры, паспяхова «дабудавалі» амаль усе спаборнікі (толькі дваім з іх падалося, што замест *Піліпа* тут мае быць *Панас*, аднаму — што *Тарас* і яшчэ аднаму — што *Хадос*). Гэта сведчыць, што пэўная частка фразеалагічнага багацця беларускай мовы (назавем яе фразеалагічным мінімумам) для вучняў зрабілася сталым складнікам моўнай памяці — нароўні з агульнаўжывальнай лексікай. У прынцыпе, вынікі ўзнаўлення астатніх фразеалагізмаў прымальныя: з шасці прапанаваных толькі адзін — *калос на гліняных нагах* — аказаўся праблемным для большасці канкурсантаў. Пры гэтым і памылковых адказаў было трохі больш за палову — 22, з якіх у 17 выпадках біблейскаму *калосу* чамусьці прыпісвалі *саламяныя* ногі.

Заданне 4 запатрабавала ад вучняў праяўлення спецыфічнай кампетэнцыі — той, што знаходзіцца на стыку моўнай і маўленчай. Падбіраючы да таго ці іншага дзеяслова вытворны прыметнік, з аднаго боку, неабходна было звярнуцца да ўласнага лексічнага запасу і, перабраўшы словы, якія прапануе моўная памяць, знайсці сярод іх адпаведнае ўмове задання. Аднак ніхто не застрахаваны ад таго, што ў адказны момант моўная памяць можа не спрацаваць бездакорна. У такім выпадку ўключаецца крэатыўны патэнцыял, што задзейнічаецца ў акце маўлення: чалавек спрабуе «стварыць» патрэбнае слова, абпіраючыся на моўнае пачуццё. Гэта ўжо сфера маўленчай кампетэнтнасці. Але якім бы спосабам ні было падабрана патрэбнае слова, каб пераканацца ў яго правільнасці, неабходна абперціся і на веданне словаўтваральных заканамернасцей, што ўжо належыць да моўнай кампетэнтнасці. Такім чынам, выкананне задання 4 патрабавала не толькі канкрэтных

моўных ведаў і маўленчых навыкаў, але і разумення лінгвістычных прынцыпаў — і, галоўнае, умення знайсці баланс паміж імі. Гэта і стала адной з няпростых задач.

Тым прыемней канстатаваць, што некаторыя ўдзельнікі алімпіяднага конкурсу справіліся з гэтай задачай бездакорна. Пры аналізе ж недасканалых адказаў можна вылучыць тыповыя памылкі. Найперш варта адзначыць схільнасць навучэнцаў выбіраць дзеепрыметнікі, суадносныя з пэўнымі дзеясловамі, напрыклад: *адрэзаны*, *выкрыты*, *уроджаны* і нават *расплыўшыся*.

Тут хацелася б сказаць наступнае: калі той ці іншы дзеепрыметнік у пэўным кантэксце фактычна ўжываецца як прыметнік (на такую магчымасць спасылаліся некаторыя канкурсанты ў час сумеснага з журы аналізу работ), то ў словаўтваральных адносінах яго нельга разглядаць як вытворны непасрэдна ад дзеяслова. У такім выпадку правільна лічыць, што прыметнік утварыўся ў выніку пераходу ад дзеепрыметнікавай формы. Пры гэтым важна разумець, што форма дзеепрыметніка — хоць і з'яўляецца граматычнай формай дзеяслова — вынік дэрывацыйнага працэсу пад назвай «формаўтварэнне» (у адрозненне ад словазмянення, у працэсе якога дзеяслоў, напрыклад, змяняецца па асобах). Гэта значыць, што любы дзеепрыметнік утвараецца ад адпаведнай асновы дзеяслова, і паміж дзеясловам, напрыклад, *адрэзаць* і прыметнікам *адрэзаны* існуе прамежкая ступень — дзеепрыметнік *адрэзаны*. Адсюль вынікае, што прыметнікі такога тыпу нельга дэрывацыйна выводзіць непасрэдна з дзеяслова — гэта будзе некарэктна.

Яшчэ адна тыповая памылка, хоць і інакшага кшталту, але па сутнасці аналагічная папярэдняй, выявілася пры падборы прыметнікаў *ураджайны*, *гребельны*, *зграбальны* і некаторых іншых. Відавочна, што слова *ўраджайны* ўтворана ад *ураджаі* (і ўжо толькі гэтае апошняе — ад *урадзіць*); *гребельны* — ад *греблі*; слова *зграбальны* (хоць слоўнікі такога і не фіксуюць) завяршае наступны ланцужок: *грэбці* → *згрэбці* → *зграбаць* → *зграбальны* (і як бачым, да таго каб скласці словаўтваральную пару з дзеясловам *грэбці*, яму вельмі далёка). Таксама відавочна, што, аналізуючы з навучэнцамі падобныя памылкі, настаўнік можа навучыць іх разумець словаўтваральныя адносіны паміж словамі як складаную, але строга арганізаваную сістэму сувязей, у якой кожнае слова займае дакладна вызначанае месца. Уменне бачыць асобнае слова ў яго канкрэтным становішчы ў словаўтваральным ланцужку, а таксама ўспрымаць увесь гэты ланцужок у цэлым — гэта тое, што, з аднаго боку, сярэе фарміраванню сістэмнага мыслення, а з другога — нярэдка становіцца гарантыяй таго, што

вучань змога дакладна вызначаць сапраўдныя вытворныя адносна ўтваральнага слова.

Пры выкананні задання 5 дзесяцікласнікі часцей за ўсё памыляліся, калі выбіралі кароткі дзеепрыметнік з суфіксам *-н-*: у значнай іх часткі ў бланку адказаў фігураваў запіс «уклучаны». Патлумачыць гэта, напэўна, можна тым, што пры прачытанні прапанаванага тэксту гэты дзеепрыметнік сустракаецца раней, чым той, які з'яўляецца правільным адказам (*звязаны*), а таксама, вядома, паспешлівацю, з прычыны якой канкурсанты ўстрымліваліся ад суаднясення першага з сустрэтых дзеепрыметнікаў з утваральнай для яго асновай. Зрабіўшы ж такое суаднясенне, лёгка можна было заўважыць, што, каб утварыць дэрыват *уклучаны*, трэба задзейнічаць суфікс *-ан-*, бо гука [а] ў аснове дзеяслова *ўключыць* няма. Прычынай таго, што некаторыя павучэнцы палічылі дзеепрыметнік *уклучаны* ўтвораным з дапамогай суфікса *-н-*, магла быць і спроба вывесці яго ад дзеяслова *ўключаць*. Аднак гэта меркаванне нельга лічыць карэктным, паколькі дзеяслоў *уклучаць* і дзеепрыметнік *уклучаны* адрозніваюцца трываннем. Верагодна, частка вучняў пра такое «супрацьпаказанне» пры ўстанаўленні дэрывацыйнай сувязі паміж словамі проста не здагадваецца, а гэта значыць, што настаўніку варта ўлічваць гэту прыватную, але важную праблему ў навучальнай працы.

У заданні 6, дзе для прапанаваных сінтаксічных характарыстык трэба было падабраць адпаведныя ім словазлучэнні з тэксту, найбольшыя праблемы для канкурсантаў выклікала пазіцыя А («дапасаванне, сінтаксічна несвабоднае»). Пры гэтым у большасці няправільных адказаў згаданая характарыстыка была прыпісана словазлучэнню *палац Румянцавых і Паскевічаў*, і гэта цяжка растлумачыць. Адзіным тлумачэннем такога выбару можа быць павярхоўнае ўспрыняцце словазлучэння з канцэнтрацыяй на яго двух апошніх кампанентах, якія супадаюць у склоне і ліку, тым самым нібы ўзаемна дапасуючыся. Але ў такім выпадку ўзнікае пытанне: дзе ў гэтым словазлучэнні можна знайсці несвабодную сувязь паміж кампанентамі? Аднак пастаўленае пытанне, натуральна, з'яўляецца рытарычным.

Таксама ў немалой колькасці адказаў (болей чым у чвэрці) сінтаксічна несвабоднае дапасаванне было прыпісана словазлучэнню *шэць аб'ектаў*. На гэты конт можна адзначыць, што, калі ўлічваць перш за ўсё несвабодны характар сувязі паміж кампанентамі, было б больш лагічна для пазіцыі А выбраць словазлучэнне *трохсот тысяч чалавек*, дзе лічэбнік і назоўнік маюць форму роднага склону. Аднак відавочна, што супадзенне ў склоне тут выпадковае, бо пры змяненні формы лічэбніка,

напрыклад, на давальны склон назоўнік застаецца ў родным: *трасам тысячам чалавек*. А значыць, у гэтым словазлучэнні, як і ва ўсіх разгледжаных вышэй, асноўнай сувязю паміж кампанентамі з'яўляецца кіраванне. Таму, паколькі астатнія вылучаныя ў тэксце словазлучэнні яшчэ менш адпавядаюць характарыстыцы «дапасаванне, сінтаксічна несвабоднае», у адказе для пазіцыі А трэба было паставіць прочырк.

Аналізуючы вынікі выканання дзесяцікласнікамі задання 7 (па традыцыі гэта пераклад тэксту на беларускую мову), спынімся толькі на адным даволі паказальным моманце. У першым і другім сказах арыгінальнага тэксту ўжыты блізказначныя словы *воссоздана* (*атмосфера*) і *восстановленные* (*интерьеры*). На беларускую мову названыя сказы можна перакласці з выкарыстаннем адрозных між сабой адпаведнікаў. Прычым, з улікам кантэксту, для першага з іх такімі адпаведнікамі могуць быць: *узноўлена*, *створана*; для другога — *адноўленыя*, *адрэстаўраваныя*. І пераважная большасць выканаўцаў перакладу ўлічыла непажаданасць паўтарэння таго самага слова ў суседнім сказе і скарысталася лексічным патэнцыялам беларускай мовы. Пры гэтым іншая, меншая, частка канкурсантаў не праявіла цэласнага падыходу да перакладу прапанаванага тэксту, аддаўшы перавагу падыходу фармальнаму.

Такім чынам, адны з канкурсантаў у абодвух сказах запісалі «ўзноўлена <...> ўзноўленыя», другая — «адноўлена <...> адноўленыя». У выніку, пры дапушчальнасці такіх, напрыклад, перакладных пар, як *воссоздана — адноўлена* і *восстановленные — адноўленыя*, узятых паасобку, прынцыпова непрымальным з пункту гледжання стылістыкі аказваецца комплекс двух сказаў з аднолькавымі словамі ў іх складзе, асабліва ўлічваючы, што ў сваіх кантэкстах словы *воссоздана* і *восстановленные* маюць дробныя семантычныя нюансы. Натуральна, кожны, хто вырашыў задаволіцца адным беларускім адпаведнікам для двух розных рускіх слоў, ігнаруючы праблему таўталогіі, пазбавіўся аднаго бала.

Заданне 8 традыцыйна накіравана на праверку ведаў па тэорыі літаратуры. Адказы ўдзельнікаў алімпіяды сведчаць пра належны ўзровень іх літаратурнай кампетэнтнасці — 13 работ былі выкананы бездакорна. Сутнасць задання заключалася ў пабудове іерархіі літаратуразнаўчых тэрмінаў і паняццяў. Пры гэтым ніводнай памылкі не было дапушчана пры вызначэнні груп пад назвамі «Троп», «Жанр» і «Плынь». Аднак пэўныя хібы тычыліся нападнення гэтых груп.

Найбольш частыя памылкі датычыліся групы «Жанр», куды трэба было аднесці паняцці

байка і навела. Другая па распаўсюджанасці памылка заключалася ў тым, што паняцце *анафара* вучні аднеслі да групы «Троп». Магчыма, яны не цалкам усвядомілі розніцу паміж тропамі і стылістычнымі фігурамі, аб'ядноўваючы гэтыя з'явы ў адну катэгорыю — «сродкі мастацкай выразнасці». Пры гэтым тропы — гэта словы, ужытыя ў пераносным значэнні, напрыклад параўнанне, эпітэт і інш. А стылістычныя фігуры — гэта своеасаблівыя канструкцыі, што ўзнікаюць найчасцей у вершы і адступаюць ад агульнапрынятых сінтаксічных нормаў, напрыклад, фігуры паўтору, да якіх і адносіцца *анафара*.

Акрамя таго, дзве памылкі былі звязаны з тым, што паняцце *сімвалізм* вучні не аднеслі да групы «Плынь», а ўключылі ў «Іншае». Адзін удзельнік дапусціў памылку, перапісаўшы адну з груп з ілюстрацыі бланка заданняў («Род»: эпас, лірыка, драма), у выніку чаго не змог зрабіць тры самастойныя групы.

У заданні 9 вучні прадэманстравалі добрыя веды па гісторыі літаратуры ў цэлым і фактах жыцця і творчасці Якуба Коласа ў прыватнасці. Практычна ўсе правільна адказалі: «Песні жалбы» — першы або адзін са зборнікаў Якуба Коласа (многія назвалі і год выдання), правільна вызначылі, што рукапісны ўрывак належыць паэме «Сымон-музыка», адзначылі, што будучы пісьменнік вучыўся ў Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі, а на фотаздымку — Якуб Колас і яго сябар Янка Купала.

Некалькі памылак звязаны з тым, што вучні палічылі Магілёўскі настаўніцкі інстытут месцам навучання ці працы Якуба Коласа. Тры вучні памылкова назвалі Коласа аўтарам зборніка «Жалейка», а адзін дзесяцікласнік прыпісаў яму аўтарства верша «А хто там ідзе?».

Заданне 10 было накіравана на праверку творчых здольнасцей навучэнцаў. Удзельнікі алімпіяды напісалі для віртуальнага музея яскравыя рэкламныя пасты, у якіх праявілі арыгінальнае мысленне, крэатыўны падыход, выказалі цікавыя ідэі і нестандартныя прапановы. Таму па крытэрыі «Крэатыўнасць» усе атрымалі максімальную колькасць балаў.

Больш складаным аказаўся крытэрыі «Інфарматыўнасць». Частка памылак, хутчэй за ўсё, была звязана з няўважлівым прачытаннем умоў задання. Так, неабходна было абавязкова назваць перавагі і ўнікальныя магчымасці віртуальнага музея, але некаторыя ўдзельнікі гэта патрабаванне прапусцілі ці не ўлічылі. Тым не менш пераважная большасць дзесяцікласнікаў пазначыла менавіта тыя перавагі і асаблівасці, якія сапраўды маглі б зрабіць музей адметным і цікавым шырокай аўдыторыі, а таксама спрыяць папулярнасці літаратурнай спадчыны, актывізацыі музейнай

справы, аптымізацыі працы настаўніка і палепшэнню адукацыйна-выхаваўчага працэсу.

Сярод пераваг такога музея: сістэма «залаў» па кожным беларускім пісьменніку з інтэрактыўнымі храналагічнымі табліцамі жыцця і творчасці, а таксама магчымасцю з дапамогай штучнага інтэлекту распрацоўваць планы ўрокаў з аўдыя- і відэафайламі, агрэгатар віртуальных экскурсій па рэальных музеях беларускіх пісьменнікаў або па мясцінах з іх твораў, віртуальныя аўтары, якія чытаюць і тлумачаць свае творы, пошукавая сістэма, якая падбірае пэўныя лексемы, напрыклад, архаізмы і гістарызмы з адзначаных твораў, акуляры віртуальнай рэальнасці, каб паплаваць у рэчцы, дзе хрысцілі Аліндарку, ці пастаяць на тым дыване, дзе хвасталі пінскую шляхту, камп'ютарныя гульні, каб выкрыць падман Кручкова і Піскулькіна ці перамагчы нечысьць, пра якую расказваў шляхціц Завальня, магчымасць слухаць верш Ф. Багушэвіча «Мая дудка» пад акампанемент дудкі, галаграмы, якія адлюстроўваюць персанажаў твораў, і многае іншае.

У межах таго ж крытэрыю «Інфарматыўнасць» адзначыліся і карэктнасць выбару аўтараў і твораў XIX стагоддзя. Паводле ўмовы, трэба было назваць двух пісьменнікаў і хаця б па адным іх творы. У цэлым алімпіяднікі справіліся з гэтым заданнем. Аднак сем чалавек назвалі Янку Купалу і Якуба Коласа, двое — Цётку, па аднаму разу згадалі Змітрака Бядулю, Максіма Гарэцкага ці Міхася Зарэцкага (усе пісьменнікі належаць да XX стагоддзя). Настаўнікам варта звярнуць увагу на навучэнцаў, што да пэўнага літаратурнага перыяду аўтар адносіцца не па гадах жыцця, а паводле часу літаратурнага дэбюту і часу, на які прыпадае яго творчасць.

У некаторых работах скасаваны балы па крытэрыі «Заклік наведаць», бо ў іх не было выканана патрабаванне дакладна скіраваць рэкламу на адрасата — настаўніка. Хаця ў некаторых тэкстах прысутнічалі згадкі пра планы ўрокаў і метадычныя матэрыялы, зварот часта быў расплывісты і накіраваны «да кожнага», а не да прадстаўніка педагагічнай прафесіі.

Па крытэрыі «Колькасць слоў» амаль усе ўдзельнікі ўклаліся ў ліміт (да 100 слоў). Аднак трэба памятаць, што рэкламны тэкст павінен быць не толькі лаканічным, але і структураваным, выразным і лёгкім для ўспрымання.

Шчыра дзякуем настаўнікам за якасную падрыхтоўку сваіх выхаванцаў да ўдзелу ў алімпіядзе, а самім удзельнікам жадаем натхнення, упэўненасці, творчага запалу і поспехаў. Няхай беларускае слова стане крокам да новых перамог, а кожнае выпрабаванне — магчымасцю паказаць свае веды і любоў да мовы і літаратуры. Будзьце смелымі, уважлівымі і верце ў сябе!